

Sverige världsledande inom prevention

Färre förolyckas trots ökade risker Barnen tillhör samhällets vinnare

Om all kunskap som idag finns inom epidemiologi togs tillvara skulle enorma vinster kunna göras för folkhälsan.

– Forskarens uppgift är att ta fram fakta, men vi borde också lära oss presentera dem så vanligt folk förstår, säger docent Gunnar Steineck, Cancerpreventiva enheten vid Karolinska sjukhuset.

Sverige ligger långt framme ifråga om preventivt arbete och är rent av världsledande på flera områden.

Det framgår av en ny rapport från Statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik, SBU.

Svensk och internationell expertis på området har bidragit med egna avsnitt i rapporten, som är ett samarbetsprojekt mellan SBU och Folkhälsoinstitutet.

Vid en konferens i slutet av februari presenterades rapporten och de framsteg som hittills uppnåtts på flera områden.

Docent Gunnar Steineck i Forskargruppen klinisk epidemiologi, Cancerpreventiva enheten vid Karolinska sjukhuset, var moderator och en av de experter som deltog i konferensen.

– Medan utvecklingen i många länder ligger relativt still har vi i Sverige sammantaget nått anmärkningsvärda framgångar, t ex ifråga om att minska antal barnolycksfall.

– Vi har en stor hjälp av våra personregister, utan dessa skulle den epidemiologiska forskningen bli mycket dyrare, säger Gunnar Steineck.

I Sverige har det funnits rikstäckande dödsorsaksregister sedan 1700-talet.

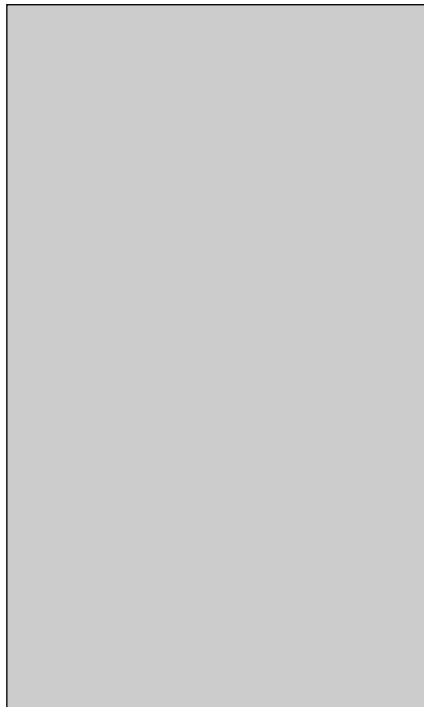
Lyckad informationsspridning

I början av 1950-talet dog 400–450 barn per år till följd av olyckor. Idag är dödstalet ca 80 barn per år, vilket är bland de lägsta i världen.

Den här utvecklingen har skett trots att riskerna i trafiken, i hemmet etc har ökat. Det används t ex betydligt fler starka kemiska preparat i dag i hemmen än på 1950-talet.

Förklaringen är enligt forskarna att den epidemiologiska forskningen lett till ett framgångsrikt förebyggande arbete.

– Forskningen visade vilka barn som råkar ut för olyckor, var olyckorna inträffat och varför, sedan har informationen effektivt förts ut till föräldrar och politiker, säger Gunnar Steineck.

På 40 år har dödligheten i barnolycksfall sjunkit från 25 per 100 000 individer till ca 5 per 100 000 individer och år, trots att riskerna i bl a trafiken har ökat. Problemet med barnolycksfall kunde angripas efter att det först analyserats med epidemiologisk metodik.

– Den förebyggande barnhälsovården har spelat en viktig roll i det avseendet.

Antalet cancerfall halverat

Andra epidemiologiska forskningsområden som lett till minskad andel sjuklighet och för tidig död är bl a cancer i livmoderhalsen, lungsjukdom till följd av asbestexponering och cancer till följd av tobaksbruk.

Antalet fall av livmoderhalscancer har halverats mellan 1970 och 1990, till ca 500 fall per år.

Under de senaste två decennierna har insjuknandet i livmoderhalscancer varit lägre i Sverige än i våra nordiska grannländer.

Full effekt till följd av elimineringen av asbest kommer att visa sig först några år in på 2000-talet, 10–50 år efter tiden för exponering.

Men det finns också felsatsningar inom området prevention. Dit hörde rekommendationen att spädbarn bör ligga på mage, eller uppgiften att minskad fettkonsumtion för kvinnor skulle minska risken för bröstcancer.

Gunnar Steineck anser att politiker borde ha skyldighet att ta till sig kunskap från epidemiologisk forskning innan de fattar vissa beslut.

– De måste förstå konsekvenserna av besluten. Det går inte heller att genomföra en lagändring om att t ex sänka hastigheten från 50 till 30 kilometer i timmen om inte den enskilde individen förstår varför, säger Gunnar Steineck.

– Men även forskarna har ett ansvar att föra ut kunskap som är begriplig för allmänheten. Men att skriva den typen av begripliga texter är tyvärr inget som är meriterande för forskaren.

Mycket kvar att göra

Trots att epidemiologisk forskning lett till stora framsteg finns det fortfarande mycket att göra på området, menar Gunnar Steineck.

– Ett av de viktigaste områdena just nu är arbetslöshetens effekter, bl a ifråga om konsumtionen av tobak och alkohol.

Studier visar att socialklass och utbildning har betydelse för hur stor konsumtionen av tobak och alkohol är.

Om hela befolkningen skulle ha samma hälsa som högre tjänstemän har, skulle andelen förtida dödsfall minska med 25–30 procent, enligt SBU-rapporten om prevention.

Det finns fortfarande många frågetecken rörande sjukdomsorsaker. Den pågående forskningen försöker bl a förklara varför antalet fall av magcancer minskar och varför så många drabbas av reumatiska sjukdomar.

Peter Örn

LÄKARE MOT KÄRNVAPEN. Vid IPPNWs (International physicians for prevention of nuclear war) styrelsemöte i Storbriannien i mitten av februari valdes Ola Schenström, allmänläkare i Luleå, till ordförande i organisationens verkställande utskott.

IPPNW arbetar just nu för att presidenterna Clinton och Jeltsin ska ta initiativ till ytterligare kärnvapenedrustning vid toppmötet i Helsingfors i mars. Målet är en kärnvapenfri värld.

IPPNW arbetar även för att samtliga antipersonella minor ska avlägsnas.

Organisationen undersöker just nu också hur skuldbördan bland tredje världens länder negativt påverkar sjukvården för de mest behövande i dessa länder. •